Opgavenboekje

Aruba, Bonaire, Curaçao en Sint Maarten

centraal schriftelijk examen

aardrijkskunde

vwo

2026
tijdvak 1
maandag 18 mei
7.30 - 10.30 uur

- Bij dit examen horen een bronnenboekje en een kaartenkatern.

Dit examen bestaat uit 32 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 67 punten te behalen.
Achter elke vraag staat tussen haakjes hoeveel punten je met een goed antwoord kunt behalen.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 – De marathon van New York

Bij deze opgave horen de bronnen 1 en 2.

Gebruik de bronnen 1 en 2.
De marathon van New York kan worden gezien als een kosmopolitisch evenement. Door de finish in Manhattan te plaatsen, wordt het stereotiepe beeld van de stad New York versterkt.

Vraag 1 **Geef aan**
- **waarom de marathon van New York kan worden gezien als een kosmopolitisch evenement;** (1 punt)
- **waarom het plaatsen van de finish in Manhattan het stereotiepe beeld van New York versterkt.** (1 punt)

Gebruik bron 1 en het kaartenkatern.
De marathon van New York gaat door de vijf stadsdelen van New York. Over elk stadsdeel staat hieronder een uitspraak.
Uitspraak 1: dit stadsdeel heeft de meest homogene etnische bevolkingssamenstelling.
Uitspraak 2: in dit stadsdeel ligt de wijk met het grootste aandeel mensen met voorouders uit Sub-Sahara Afrika.
Uitspraak 3: in dit stadsdeel liggen de meeste wijken met een grote Aziatische minderheid.
Uitspraak 4: in dit stadsdeel is de secundaire sector bijna helemaal verdwenen.
Uitspraak 5: dit is het enige stadsdeel dat op het Amerikaanse vasteland ligt.

Vraag 2 **Geef voor elke uitspraak aan over welk stadsdeel die gaat.** (2 punten)

Gebruik het kaartenkatern.
New York is een stad waarin op verschillende schaalniveaus sprake is van ruimtelijke segregatie.

Vraag 3 **Beredeneer dat er binnen New York op verschillende schaalniveaus sprake is van ruimtelijke segregatie.** (2 punten)

Aan de marathon van New York doen meer mensen mee dan aan de marathons van Los Angeles en Washington DC samen. Dit heeft onder andere te maken met de status van New York als wereldstad.

Vraag 4 **Geef voor New York, Los Angeles en Washington DC aan vanuit welke dimensie of dimensies de stad een wereldstad is. Ga in je antwoord in op alle drie de steden.** (3 punten)

Opgave 2 – Het leefgebied van de Sami

Bij deze opgave horen de bronnen 3 tot en met 6.

Gebruik bron 3.
Door weidegronden voor verschillende seizoenen aan de Sami toe te kennen, wordt rekening gehouden met hun traditionele levenswijze.

Vraag 5 **Geef nog een andere aanwijzing uit bron 3 waaruit blijkt dat bij het toekennen van weidegronden rekening gehouden is met de traditionele levenswijze van de Sami.** (1 punt)

Gebruik de bronnen 3 en 4 en het kaartenkatern.
Bij het toekennen van graasrechten aan de Sami is rekening gehouden met het klimaat.

Vraag 6 **Toon met een klimaatfactor aan waarom bij het toekennen van de graasrechten onderscheid tussen zomer- en winterweidegronden gemaakt is.** (2 punten)

Gebruik de bronnen 3 en 4.
Toerisme is tegenwoordig de belangrijkste bron van inkomsten voor de Sami. De toendra is in de zomer gevoeliger voor landdegradatie dan in de winter.

Vraag 7 **Leg vanuit de dimensie natuur uit waardoor de toendra juist in de zomer gevoelig is voor landdegradatie.**
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten. (2 punten)

De ijzerertsmijn bij Kiruna ligt in het leefgebied van de Sami. Tot 1965 werd het ijzererts bij Kiruna gewonnen in open mijnen. Het ijzererts lag toen aan het aardoppervlak (zie bron 5).

Vraag 8 **Geef aan**
- **door welk proces in de gesteentecyclus het ijzererts bij Kiruna ontstaan is;** (1 punt)
- **door welke combinatie van een endogeen en een exogeen proces het ijzererts aan het aardoppervlak is komen te liggen.** (1 punt)

Gebruik bron 5 en het kaartenkatern.
Om de export van ijzererts het hele jaar mogelijk te maken, is de ijzerertsmijn van Kiruna niet alleen verbonden met de haven van Luleå, maar ook met de havenstad Narvik in Noorwegen.

Vraag 9 **Leg vanuit de dimensie natuur uit waardoor het vanuit Noorse havensteden wel mogelijk is om het hele jaar ijzererts te transporteren.**
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten. (2 punten)

Gebruik bron 6.
Uit de aanwezigheid van zeldzame aardmetalen kun je afleiden dat Lapland ooit een ander klimaat gehad heeft.

Vraag 10 **Toon met bron 6 in twee stappen aan dat Lapland ooit een ander klimaat gehad heeft.** (2 punten)

Gebruik het kaartenkatern.
Op het schaalniveau van Europa heeft Lapland kenmerken die typerend zijn voor afgelegen perifere gebieden en kenmerken die typerend zijn voor centrumgebieden. Het hoge bruto regionale product van Lapland is bijvoorbeeld een kenmerk dat past bij centrumgebieden.

Vraag 11 **Geef van Lapland**
- **nog een ander economisch kenmerk dat past bij centrumgebieden;** (1 punt)
- **een demografisch kenmerk dat past bij afgelegen perifere gebieden.** (1 punt)

Gebruik de bronnen 3 tot en met 6.

Vraag 12 **Toon met de bronnen aan dat in Lapland een concurrentiestrijd om de ruimte plaatsvindt.**
Ga in je antwoord in op
- **verschillende actoren;** (1 punt)
- **hun belangen vanuit verschillende dimensies;** (1 punt)
- **verschillende schaalniveaus.** (1 punt)

Opgave 3 – De Indische plaat

Bij deze opgave horen de bronnen 7 tot en met 10.

Gebruik bron 7 en het kaartenkatern.
In bron 7 staan met de letters a, b en c drie locaties aangegeven. De aardkorst op deze locaties is niet even oud.

Vraag 13 **Noteer de letters a, b en c in de juiste volgorde van oud naar jong op je antwoordblad.** (1 punt)

Gebruik de bronnen 7 en 8 en het kaartenkatern.
De plaatbeweging van de Indische plaat in de afgelopen 70 miljoen jaar is het resultaat van verschillende tektonische krachten.

Vraag 14 **Geef aan**

- **welke tektonische kracht tot 40 miljoen jaar geleden zorgde voor de hoge bewegingssnelheid van de Indische plaat;** (1 punt)
- **welke tektonische verandering plaatsvond waardoor de bewegingssnelheid van de Indische plaat afnam.** (1 punt)

Gebruik de bronnen 9 en 10.
De top van de Mount Everest bestaat uit kalksteen. Daaronder ligt de Yellow Band, die bestaat uit marmer. Voor het ontstaan van marmer is kalksteen nodig.

Vraag 15 **Beschrijf in drie stappen het ontstaan van marmer.**
Begin je beschrijving met het afzettingsmilieu waarin kalksteen ontstaat.
(3 punten)

Gebruik de bronnen 9 en 10.
De Yellow Band is niet alleen op de Mount Everest te zien, maar ook op de bergen Changtse en Changzheng. Op de Lhotse-Nuptse is de Yellow Band niet te zien.

Vraag 16 **Leg uit waardoor de Yellow Band op de Mount Everest, de Changtse en de Changzheng wel zichtbaar is, maar op de Lhotse-Nuptse niet.**
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten. (2 punten)

Opgave 4 – Fysische geografie van Peru

Bij deze opgave horen de bronnen 11 tot en met 14.

Gebruik de bronnen 11 tot en met 13.
De klimaatdiagrammen in bron 12 horen bij de steden Arequipa, Cusco, Iquitos en Trujillo (zie bron 11).

Vraag 17 **Noteer de namen van deze vier steden onder elkaar op je antwoordblad. Schrijf achter elke stad de letter van het juiste klimaatdiagram.** (2 punten)

In het noordoosten van Peru ligt een voorlandbekken. In dit voorlandbekken zijn fossiele energiebronnen ontdekt.

Vraag 18 **Beschrijf in drie stappen het ontstaan van deze fossiele energiebronnen in het voorlandbekken van Peru.**
Begin je beschrijving met het ontstaan van dit voorlandbekken. (3 punten)

Gebruik de bronnen 11 en 14 en het kaartenkatern.
Afhankelijk van het schaalniveau waarop je kijkt, kan de Ucayali in het Pacaya-Samiria-reservaat tot de benedenloop óf tot de bovenloop gerekend worden.

Vraag 19 **Geef**
- **een kenmerk van de Ucayali in dit reservaat dat past bij de benedenloop van een rivier;** (1 punt)
- **een argument waarom de Ucayali in dit reservaat ook tot de bovenloop gerekend kan worden.** (1 punt)

Gebruik bron 11.
Tijdens El Niño neemt het debiet van de rivieren in het Pacaya Samiria-reservaat af. Dit komt doordat er in dit gebied tijdens El Niño minder neerslag valt.

Vraag 20 **Leg uit waardoor tijdens El Niño minder neerslag in dit gebied valt.**
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten. (2 punten)

Opgave 5 – Migratie vanuit Venezuela

Bij deze opgave horen de bronnen 15 en 16.

Gebruik bron 15.
In bron 15 staan de letters a tot en met d. Elke letter is van toepassing op de zin die ervoor staat.
Hieronder staan acht begrippen.

- culturele diffusie
- exportvalorisatie
- Gini-coëfficiënt
- handelsbalans
- informele sector
- neoliberalisme
- oligarchie
- socialisme

Vraag 21 **Noteer de letters a tot en met d uit bron 15 op je antwoordblad.**
Schrijf achter elke letter het juiste begrip.
Let op: je gebruikt vier van de acht begrippen. (2 punten)

Gebruik bron 15.
De Venezolaanse regering deed weinig om de emigratie tegen te gaan.

Vraag 22 **Geef hiervoor een reden**

- **vanuit de politieke dimensie;** (1 punt)
- **vanuit de economische dimensie.** (1 punt)

Gebruik bron 16 en het kaartenkatern.
In de landen in het westen van Zuid-Amerika hebben zich meer Venezolanen gevestigd dan in de landen in het oosten van Zuid-Amerika.

Vraag 23 **Geef**

- **twee redenen waarom zich in de landen in het westen van Zuid-Amerika meer Venezolanen gevestigd hebben;** (2 punten)
- **twee redenen waarom Bolivia hierop een uitzondering is.** (2 punten)

Niet alle Venezolaanse migranten bleven in Zuid-Amerika. Een deel migreerde naar Spanje.

Vraag 24 **Geef aan waarom de migratie van Venezolanen naar Spanje een vorm van selectieve migratie is.** (1 punt)

Opgave 6 – Muggenoverlast op de Benedenwindse Eilanden

Bij deze opgave horen de bronnen 17 en 18.

Gebruik bron 17 en het kaartenkatern.
De muggenoverlast op de Benedenwindse Eilanden (zie bron 17) is het grootst in de periode met de meeste neerslag.

Vraag 25 **Geef aan**

- **in welke periode op de Benedenwindse Eilanden de meeste neerslag valt. Kies uit: januari - maart, april - juni, juli - september of oktober - december;** (1 punt)
- **waardoor juist dan de meeste neerslag valt.** (1 punt)

Gebruik de bronnen 17 en 18.
Bij golfbanen op de Benedenwindse Eilanden is ook in de droge periode de muggenoverlast groot.

Vraag 26 **Geef aan waardoor de muggenoverlast juist bij golfbanen ook in de droge periode groot is.** (1 punt)

Op Aruba is de overlast van de mangrovemug vooral aan de zuidkust van het eiland groot. Aan de noordkust van het eiland is dat niet zo, want daar groeien geen mangroven.

Vraag 27 **Beschrijf in drie stappen waardoor aan de noordkust van Aruba geen mangroven kunnen groeien.**
Begin je beschrijving met de overheersende windrichting. (3 punten)

Gebruik bron 17.
Het FPNA heeft de muggenbestrijdingsdienst verzocht om andere manieren te gebruiken om muggen te bestrijden.

Vraag 28 **Beredeneer waarom bij het bestrijden van muggen belangen vanuit verschillende dimensies met elkaar botsen.** (2 punten)

Opgave 7 – Trinidad en Tobago

Bij deze opgave horen de bronnen 19 tot en met 21.

Gebruik het kaartenkatern.
Trinidad en Tobago kun je vanuit de dimensie natuur rekenen tot het Caribisch gebied, maar er zijn ook argumenten om dat niet te doen.

Vraag 29 **Geef drie argumenten vanuit de dimensie natuur om Trinidad en Tobago wel tot het Caribisch gebied te rekenen.** (3 punten)

Gebruik bron 19 en het kaartenkatern.
Twee koloniale grootmachten hebben veel invloed gehad op Trinidad en Tobago.

Vraag 30 **Noteer deze twee koloniale grootmachten op je antwoordblad.**

- **Schrijf achter de koloniale grootmacht die als eerste invloed kreeg een aanwijzing uit het kaartenkatern waaruit deze invloed blijkt.** (1 punt)
- **Schrijf achter de koloniale grootmacht die daarna invloed kreeg een aanwijzing uit bron 19 waaruit deze invloed blijkt.** (1 punt)

Gebruik bron 20.

Vraag 31 **Toon aan dat dat de demografische transitie in Trinidad en Tobago voltooid is.** (1 punt)

Gebruik bron 21.
Stelling: de economische structuur van Trinidad en Tobago lijkt veel op die van andere landen in het Caribisch gebied.

Vraag 32 **Geef**

- **een argument voor deze stelling;** (1 punt)
- **een argument tegen deze stelling.** (1 punt)

Einde examen

Bronvermelding
Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.